

Satversmes tiesa par nesamērīgām atzīst normas par maksātnespējas procesa depozīta iemaksu, ciktāl tās attiecas uz darbiniekiem, kuru vienīgais tiesību aizsardzības līdzeklis ir darba devēja pasludināšana par maksātnespējīgu

2012. gada 20. aprīlī Satversmes tiesa ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2011-16-01 „Par Maksātnespējas likuma 62. panta pirmās daļas un Civilprocesa likuma 363.² panta otrās daļas normu, ciktāl tās neparedz tiesas tiesības atbrīvot personas no depozīta iemaksas, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam”.

Personas tiesības uz taisnīgu tiesu ir īstenojamas neatkarīgi no personas finansiālā stāvokļa

Apstrīdētās normas

Maksātnespējas likuma 62. panta pirmā daļa nosaka, ka juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikuma iesniegšanas priekšnoteikums ir juridiskās personas maksātnespējas procesa depozīta iemaksa divu minimālo mēnešalgu apmērā Maksātnespējas administrācijas speciāli izveidotajā kontā.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma 363.² panta otro daļu, iesniedzot maksātnespējas procesa pieteikumu, kreditors pievieno dokumentus, kas apliecina valsts nodevas un citu tiesas izdevumu, kā arī maksātnespējas procesa depozīta samaksu.

Lietas fakti

Pieteikuma iesniedzējas – Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas, tiesvedībā ir lieta, kurā piecas privātpersonas iesniegušas blakus sūdzību par Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2011. gada 10. marta lēmumu, ar kuru atstāts bez virzības iesniegtais maksātnespējas procesa pieteikums attiecībā uz SIA „Jumaks”.

Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesa ir apmierinājusi katras pieteicējas atsevišķu prasību pret SIA „Jumaks” daļā par darba samaksas piedziņu. Attiecīgie spriedumi ir stājušies spēkā. Taču SIA „Jumaks” joprojām neizmaksāja darba samaksu, turklāt ar piespiedu izpildes līdzekļiem neesot bijis iespējams izpildīt tiesas nolēmumus par darba samaksas piedziņu.

Pieteicējas lūgušas tiesu atbrīvot tās no tiesas izdevumu nomaksas, kā arī no depozīta iemaksas, norādot, ka pieteicējām neesot līdzekļu šādu izdevumu samaksai. Ar Rīgas pilsētas Ziemeļu rajona tiesas 2011. gada 10. marta lēmumu pieteicēju pieteikums, pamatojoties uz apstrīdētajām normām, atstāts bez virzības, nosakot termiņu trūkumu novēršanai, tajā skaitā depozīta iemaksu apliecināšana maksājuma uzdevuma iesniegšanai tiesā.

Pieteikuma iesniedzēja norādīja, ka apstrīdētajās normās ietvertais pienākums iemaksāt depozītu, iesniedzot maksātnespējas pieteikumu, atzīstams par personas tiesību uz brīvu pieeju tiesai ierobežojumu.

Turklāt neparedzot iespēju atbrīvot pieteicēju (izņemot maksātnespējas administratoru) no depozīta iemaksas vai samazināt tā apmēru, personas tiesības uz brīvu pieeju tiesai ir ierobežotas nesamērīgi. Leģitīmo mērķi – nodrošināt pienācīgu jebkuras juridiskās personas maksātnespējas procesa norisi, pieteikuma iesniedzējas ieskatā esot iespējams panākt ar saudzējošākiem, personas tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

Tiesas secinājumi un lēmums

Par maksājumu, t.sk., depozīta ietekmi uz brīvu pieeju tiesai

Par nepamatotu tiesa atzina argumentu, ka depozīta iemaksa nav uzskatāma par šķērslī brīvai pieejai tiesai, jo tā mērķis esot saistīts nevis ar tiesu darbības nodrošināšanai nepieciešamo valsts izdevumu kompensāciju vai personu atturēšanu no vērsšanās tiesā ar nepamatotiem pieteikumiem (kā, piemēram, valsts nodeva vai drošības nauda), bet gan, lai nodrošinātu sprieduma par maksātnespējas procesa pasludināšanu izpildi [8.2].

Satversmes tiesa atzina, ka, tā kā bez depozīta iemaksas nav iespējams ierosināt tiesvedību par juridiskās personas maksātnespējas procesu, pienākums iemaksāt depozītu, lai varētu iesniegt tiesā pieteikumu, atzīstams par ierobežojumu personas tiesībām uz brīvu pieeju tiesai [8.2].

Par ierobežojuma leģitīmo mērķi

Vērtējot Maksātnespējas likuma vēsturisko attīstību un to noteicošos kritērijus, juridiskās personas maksātnespējas procesa izmaksu segšanas pienākumu pārceļot no valsts uz personu, Satversmes tiesa secināja, ka šobrīd apstrīdētajās normās ietvertais ierobežojums noteikts, lai nodrošinātu efektīvu maksātnespējas procesa norisi, un tā leģitīmais mērķis ir citu cilvēku tiesību aizsardzība [11].

Par likumdevēja izraudzītā līdzekļa piemērotību leģitīmā mērķa sasniegšanai

Satversmes tiesa izvērtēja depozīta funkciju nodrošināt juridiskās personas maksātnespējas procesa izdevumu segšanu, ja parādniekam nav līdzekļu [13.1], kā arī depozīta ietekmi uz kreditoru interesi [13.2] un parādnieka pārstāvju pienākumu [13.3] nodrošināt savlaicīgu maksātnespējas procesu, un secināja, ka depozīta iemaksas noteikšana apstrīdētajās normās ir piemērots līdzeklis leģitīmā mērķa sasniegšanai [13.4].

Par saudzējošākiem līdzekļiem leģitīmā mērķa sasniegšanai

Šajā lietā Saeima pauda viedokli, ka Civilprocesa likumā darbiniekiem esot paredzēti pietiekami efektīvi tiesību aizsardzības līdzekļi, lai viņi varētu piedzīt savus prasījumus par darba samaksu. Viens no tiem ir Civilprocesa likuma 50.¹ nodaļā paredzētā saistību piespiedu izpildīšana brīdinājuma kārtībā. Otrs veids, kādā darbinieks var atgūt viņam neizmaksāto darba samaksu, ir izmantot Civilprocesa likuma ceturtajā sadaļā paredzēto prasības tiesvedības kārtību. Abos gadījumos darbinieki ir atbrīvoti no tiesas izdevumu samaksas valsts ienākumos. Tāpat saskaņā ar Maksātnespējas likuma 57. panta 4. punktu un 60. panta trešo daļu darba devējam pašam ir pienākums iesniegt maksātnespējas pieteikumu gadījumā, ja tas nav pilnībā izmaksājis darbiniekam darba samaksu [14.1].

Konkrētās kontroles ietvaros, proti, izvērtējot konkrētu situāciju, Satversmes tiesa secināja, ka likumdevēja norādītie darbinieku tiesību aizsardzības līdzekļi atsevišķos gadījumos nav lietojami un darbiniekiem savu tiesību aizsardzībai ir jāvēršas tiesā ar pieteikumu par darba devēja atzīšanu par maksātnespējīgu [14.2].

Saeima atbildes rakstā norādīja, ka depozīta apmērs ir pietiekami liels, taču vienlaikus norādīja, ka darbiniekiem, kuri vēlas ierosināt sava darba devēja maksātnespējas procesu, ir iespēja apvienoties un iesniegt kopīgu maksātnespējas procesa pieteikumu [14.3].

Satversmes tiesa norādīja, ka Satversmes 92. pantā nostiprinātās tiesības uz brīvu pieeju tiesai ir nevis kolektīvas, bet gan individuālas tiesības. Brīva pieeja tiesai tiek garantēta ikvienai personai. Personām nevar uzlikt par pienākumu apvienoties, lai īstenotu tām Satversmes 92. pantā garantētās pamattiesības. Līdz ar to šāds piedāvātais risinājums nav uzskatāms par efektīvu līdzekli personu pamattiesību aizsardzībai [14.3].

Satversmes tiesa secināja, ka likumdevēja izraudzītais risinājums nav atzīstams par saudzējošāko līdzekli pamattiesību ierobežošanai [14.3]. Un norādīja, ka izvēloties saudzējošāko līdzekli, jāņem vērā, ka dažādu iemaksu veikšanas pienākums kā personas tiesību uz brīvu pieeju tiesai ierobežojums ir pieļaujams tikai tad, ja tas nav šķērslis, kas liedz īstenot pamattiesības uz brīvu pieeju tiesai. Nedz Maksātnespējas likums, nedz ne arī Civilprocesa likums neparedz depozīta apmēra samazināšanu vai arī personas atbrīvošanu no tā iemaksas [15].

Pieņemot apstrīdētās normas, likumdevējs nebija pietiekami izvērtējis darbinieku tiesību aizsardzību un nodrošinājis, lai tiesības uz taisnīgu tiesu būtu iespējams īstenot neatkarīgi no personas finansiālā stāvokļa [15].

Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētās normas ir neatbilstošas samērīguma principam un atzina, ka tās ir pretrunā ar Satversmes 92. panta pirmo teikumu.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stājas spēkā tā publicēšanas dienā. Sprieduma teksts ir pieejams arī Satversmes tiesas mājas lapā.

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājas lapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Satversmes tiesa
tiesa@satv.tiesa.gov.lv
67210274